

Vår dato: 19.12.2024

Vår referanse: 2024/48775

Vår saksbehandler: Kristin Eidem Pedersen, tlf. 90092907

GRIMSTAD KOMMUNE
Postboks 123
4891 GRIMSTAD
Organisasjonsnummer 864964702

Tilsynsrapport for GRIMSTAD KOMMUNE org.nr. 864964702

Vi viser til tilsyn med GRIMSTAD KOMMUNE BRANN- OG FEIERTJENESTEN org.nr. 974549131 (underenhet)

Sted:	Arendalsveien 26A, 4878 GRIMSTAD
Når:	19.11.2024
Til stede fra dere:	Tore Olsen (brannsjef), Jim Lande (verneombud brann), Bernt Skjeggedal (leder beredskap), Eirik Evensen (leder forebyggende/varabrannsjef), Vidar Tallaksen (brannforebygger), Maria Fresvik (vara hovedverneombud), Lars Petter Eriksen (forvalter) og Sigvard Laurendz (konstituert enhetsleder)
Til stede fra Arbeidstilsynet:	Kristin Eidem Pedersen (sjefingeniør) og Grete Wikstrand (senioringeniør)

#	Reaksjon	Status	Frist
1	Pålegg - Verneombud - opplæring	Varslet	16.06.2025
2	Pålegg - Bedriftshelsetjeneste - plan for bistand	Varslet	16.06.2025

3	Pålegg - Kjemisk helsefare - kartlegging og risikovurdering	Varslet	16.06.2025
4	Pålegg - Biologiske faktorer - kartlegging og risikovurdering	Varslet	16.06.2025
5	Pålegg - Ventilasjon - kartlegging av funksjon og kapasitet	Varslet	16.06.2025
6	Pålegg - Arbeidsplasser og arbeidslokaler - toalett	Varslet	16.06.2025
7	Pålegg - Arbeidsplasser og arbeidslokaler - garderober	Varslet	16.06.2025
8	Pålegg - Dusj	Varslet	16.06.2025
9	Pålegg - Kjemisk helsefare - tiltak for å redusere risiko	Varslet	16.06.2025
10	Pålegg - Kjemisk helsefare - plan med tiltak for å hindre/ redusere kjemisk eksponering	Varslet	16.06.2025
11	Pålegg - Biologisk helsefare - vaksinasjon	Varslet	16.06.2025
12	Pålegg - HMS arbeid - opplæring i bruk av avvikssystem	Varslet	16.06.2025
13	Pålegg - Bedriftshelsetjeneste - bistand til påleggsgjennomføring	Varslet	16.06.2025

Forklaring til kolonnen «status»

Varslet: Betyr at dere har mulighet til å kommentere eller gi opplysninger vi bør vurdere, før vi fatter et vedtak. Fristen for å gi slike kommentarer finner dere lenger nede i brevet.

Nederst i brevet finner dere en samlet oversikt over forholdene vi kontrollerte i tilsynet.

Oppsummering av tilsynet

Brannfolk og feiere kan bli eksponert for en rekke kreftfremkallende stoffer som finnes i sot, gasser, brannrøyk, støv og i dieseleksos. I sotet og i brannrøyken finner man gjerne flere ulike typer kreftfremkallende stoffer i blanding og partikler som er svært små, dvs. i ultrafine partikler. Ultrafine partikler kan lett pustes inn og avsettes langt nede i lungene. Arbeidstakerne kan bli eksponert for kjemikalier i sot og røyk via luftveiene, gjennom huden, øynene og ved svelging. Eksponeringen kan medføre risiko for ulike krefttyper og for luftveislidelser. Det er stort potensiale for å kunne forebygge helseskader på grunn av støv, gass og brannrøyk. Risikoen kan reduseres ved at det iverksettes hensiktsmessige og nødvendige tiltak. I bransjen som

sysselsetter brannfolk og feiere er det mye kunnskap om både eksponeringskilder og eksponeringsfare, og mange virksomheter har derfor iverksatt ulike risikoreduserende tiltak. Brannfolk eksponeres også for biologiske faktorer blant annet i forbindelse med utrykning til ulykker og ved bistand i helseoppdrag. Eksponering for smittestoffer må derfor også forebygges og reduseres i størst mulig grad.

Hovedhensikten med tilsynet var å kontrollere at forholdene på brannstasjonen er slik at brannmannskapene kan redusere eksponeringen av helseskadelige stoffer etter endt innsats og ved daglige gjøremål. Arbeidstilsynet har gjennomført dokumenttilsyn med Grimstad kommune, brann- og feiertjenesten (heretter brannvesenet) i perioden 2016 til 2017. Påleggene ble da avsluttet med bakgrunn i den plan dere la frem for å bringe forholdene i orden. Denne gangen har Arbeidstilsynet valgt å gjennomføre et fysisk tilsyn, på bakgrunn av opplysninger som kom frem i dokumenttilsyn tidligere i år. Det vises til sak 2024/35976 som gjelder problemer med kloakkluft i bygningen. I saken kom det frem opplysninger som tydet på at forhold som gjelder ventilasjon og rene/urene soner ikke er tilfredsstillende og i henhold til regelverket når det gjelder brannvesenets lokaler. Brannvesenet har en lokasjon, og bygningen ble i 1987/1988 bygd om fra meieri. Både forebyggende avdeling og beredskapsavdelingen har tilhold i bygningen.

Følgende hovedfunn ble observert og opplyst i tilsynet:

Forebyggende avdeling har feiere og ansatt som gjennomfører forebyggende tilsyn. Tjenestebilene som benyttes av feierne, er to-delte; førerkabin som regnes som ren sone og bagasjerom regnes som uren sone. I praksis vil ikke førerkabinen være ren sone, da det kom frem opplysninger om at feierne sitter i førerkabin med bukse og av og til også jakke som benyttes under feieoppdrag. Avdelingen har egne garderober og dusj, samt badstue i byggets kjelleretasje. Adkomst til uren garderobe går gjennom gang og trapp som er definert som ren sone i bygget. Klærne ristet før de ansatte går inn hovedinngang (ren sone) og ned i kjeller og inn i uren garderobe. Det skiftes ikke sko eller klær før man går inn i bygget og det benyttes heller ikke transportdress/-sko. Det er uren og ren garderobe med dusjrom og toalett i lokalene. Badstue er plassert i uren sone. Under tilsynet ble det observert private klær i uren garderobe. To vaskemaskiner - en for soteksponert tøy og en for "vanlig" tøy, samt tørkeplass for vaskede klær er plassert i dusjrommet. Det er tre dusjer i dusjrområdet. Arbeidstilsynets forståelse av hvordan lokalene benyttes, er at det ikke er helt klare skiller mellom uren og ren sone. Det er heller ikke skriftlige rutiner som beskriver hvordan ansatte i forebyggende avdeling skal unngå å forurense ren sone på vei til uren garderobe. Fra ren garderobe er det utgang til avdelingens pauserom. Det er ikke garderobe og dusjmulighet for begge kjønn.

Beredskapsavdelingen har i hovedsak tilhold i byggets 1. og 2. etasje. Det er til enhver tid mannskaper på døgnvakt, og soveromsavdelingen er i 2. etasje. Det ble forklart at det pr i dag ikke er tilstrekkelig med soverom til alle på vaktlaget, og dermed må noen sove hjemme. Kommunen har planer om ombygging slik at alle ansatte på vaktlaget kan sove på stasjonen. Det ble i tilsynet diskutert om brannmannskapene da kan dele dusj og toalett. Dette har saksbehandler undersøkt med Arbeidstilsynets seksjon for byggesak, og fått bekreftet at en slik løsning er akseptabel.

Beredskapsavdelingen rykker ut ved alle typer brannoppdrag, samt ved ulykker og bistand til helseoppdrag. Det ble opplyst at mannskapene har flere helseoppdrag enn brannoppdrag. Ved større brannhendelser ble det opplyst at 20-25 eksponerte brannfolk kan ankomme stasjonen samtidig. Det er usikkert hvor mange oppdrag brannvesenet har pr år og hvor mange av disse som medfører eksponering.

Ved brannoppdrag følges Skellefteåmodellen. Det vil si at eksponerte brannmannskaper og røykdykkere skifter ytterbekledning og skotøy ute ved brannstedet, og tar på transportdress. Det

ble opplyst at underbekledning ikke skiftes ute. Det foretas også en enkel vask av ansikt og hender. Skitten bekledning, støvler og annet utstyr pakkes i plastsekker som fortrinnsvis pakkes på åpent plan eller i utstyrsrom i bil for transport tilbake til brannstasjonen.

Plastsekkene med urent utstyr og klær, tømmes og sorteres i vaskerommet. Ytterbekledning (to sett av gangen) vaskes og tørkes i industrivaskemaskin/tørketrommel i samme rom. Det er ikke gjort avtale med vaskeri. Annet utstyr spyles og vaskes for hånd. Skittent vann på gulvet i vaskerommet lekker ned i trimrommet i kjelleretasjen.

Utstyr og klær tørkes i tørkerom vegg i vegg med vaskerom. Det ble opplyst at på grunn av lite vaske- og tørkekapasitet, har det forekommet at mannskapene ikke har fått vasket/tørket sitt utrykningstøy før neste oppdrag. Det ble opplyst i tilsynet at mannskaper har som rutine å benytte vaskerom som inngang når de kommer på jobb, selv om dette er definert som uren sone. Årsak til dette er uklar.

Det er kun en garderobe for beredskapsavdelingen. For å komme til denne må mannskapene først gå gjennom urent vaskerom, deretter tørkerom (ren sone) og vognhall (definert som ren sone), alternativt gjennom vognhall (definert som ren sone). Garderoben fungerer både som uren og ren garderobe, men er definert som ren garderobe. Det er også plassert en vaskemaskin for underbekledning og andre lettere klær i denne garderoben. I tilknytning til garderoben, er det et toalett som fungerer både som rent/urent toalett for begge kjønn. Det ble opplyst at i de tilfeller hvor det hadde vært kvinner i garderoben, hadde et tiliggende lagerrom blitt benyttet som skifterom. Det er uklart om kvinnene da har hatt mulighet for å dusje. Garderoben fremstår som trang, og det er kun to dusjer. Dette har medført at mannskaper dusjer hjemme, spesielt etter større hendelser når det er mange ansatte i garderoben.

Vognhallen er ren sone. Bilene vaskes i kommunens vaskehall på motsatt side av parkeringsplassen, og kjøres rene inn i hallen.

Andre forhold:

I kjelleretasjen er det treningsrom for mannskapene. Det ble opplyst at temperaturen vinterstid kan bli svært lav; ned mot fire grader. Det innerste treningsrommet ligger rett under vaskerommet, hvor utstyr og klær etter oppdrag vaskes. Forurensset vann fra vaskerommet lekker ned i treningsrommet. Det ble også opplyst at det er observert insekter (bl.a. sølvkre, skjeggkre) og smådyr (padder) i trimrommet. I kjelleren er det også et teknisk lagerrom (Kjøla). Eksos fra dette rommet lekker inn i trimrommet.

De ansatte i brannvesenet opplyser også om at det fremdeles er problemer med kloakkluft i bygningen. Eiendomsavdelingen har ennå ikke funnet en god løsning på problemet. Se sak 2024/35976.

Det ble opplyst at bygget har fire ulike ventilasjonsanlegg. I perioder er det problemer med ventilasjonen. Det er usikkert om ventilasjonsanlegget fungerer og er innregulert på best mulig måte sett i forhold til byggets aktivitet.

Det ble opplyst at mannskapenes pauserom og kjøkken, er trangt. Det er minimum fire brannfolk på vakt, og 16 brannfolk skal dele på plass i kjøkkenskap og kjøleskap.

Mannskapene som ikke er på vakt, må lagre privat sengetøy i skap på lagerrom i 2. etasje. Det ble opplyst at det tidligere hadde vært problemer med at sengetøyet ble fuktig og fikk svertesopp og mugglukt. Det er nå laget hull nederst i skapdørene for å få til noe lufting, og vi fikk inntrykk av at forholdene har bedret seg. Det ble opplyst at det ikke er skaplass til alle brannfolkene som har behov for dette.

Grimstad kommune har avtale med Medco dinHMS som bedriftshelsetjeneste. Dere har i etterkant av tilsynet oversendt rapporter etter gjennomførte helseundersøkelser av alle ansatte, samt bekreftet at det er gjennomført obligatoriske helsesjekker av røykdykkere. Det er imidlertid ikke satt opp handlingsplan i samarbeid med bedriftshelsetjenesten for andre aktiviteter som innbefatter brannvesenet.

Det ble opplyst at det er rutine for føring av register for kreftfremkallende eksponering. Brannsjefen fører inn i registeret.

Varsel om pålegg

Dette er et varsel om at Arbeidstilsynet kommer til å gi GRIMSTAD KOMMUNE pålegg om å rette opp forhold som ikke er i samsvar med regelverket. Før vi vedtar pålegg, har dere rett til å kommentere saken.

Gi oss skriftlig tilbakemelding innen 17.01.2025 hvis dere mener at beskrivelsen nedenfor ikke er korrekt, eller hvis dere har kommentarer til de påleggene vi varsler og de fristene vi har satt. Etter denne datoen kan vi vedta pålegg.

[Send oss tilbakemeldingen via eDialog](#). Oppgi referansenummer 2024/48775.

#1 Pålegg - Verneombud - opplæring

Arbeidsgiver skal sørge for at verneombudet får den opplæring som er nødvendig for å ivareta vervet på en forsvarlig måte.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kursbevis for verneombudet i brann- og feiertjenesten med oversikt over faglig innhold og dokumentasjon på kursets lengde, minimum 40 timer.

Begrunnelse:

Verneombudet for Grimstad kommune, brann- og feiertjenesten ble valgt til verneombud for ca seks år siden. Han har ikke fått opplæring.

Verneombudet ble påmeldt opplæring i januar 2025 under tilsynet. Det ble bekreftet at vara hovedverneombud som også deltok i tilsynet, har gjennomført opplæring.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 6-5 første ledd
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning §§ 3-18 og 3-19

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#2 Pålegg - Bedriftshelsetjeneste - plan for bistand

Arbeidsgiver skal i samarbeid med bedriftshelsetjenesten utarbeide en plan for bedriftshelsetjenestens bistand i virksomheten.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kopi av planen for bedriftshelsetjenestens bistand hos virksomheten som viser hvilken aktivitet som er satt opp for brann- og feiertjenesten

- Beskrivelse av hvordan verneombud og leder i brann- og feiertjenesten har medvirket ved utarbeidelse av planen
- Planen må omfatte konkrete og tidfestede aktiviteter der bedriftshelsetjenesten skal bistå brann- og feiertjenesten med det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet. Planen skal være basert på de eksponeringer og arbeidsmiljøutfordringer som finnes i brann- og feiertjenesten.

Begrunnelse:

I tilsynet kom det frem at brann- og feiertjenesten ikke har hatt samarbeid med bedriftshelsetjenesten når det gjelder forebyggende aktiviteter. Handlingsplanen er utarbeidet på kommunenivå.

Alle ansatte i brann- og feiertjenesten får likevel tilbud om målrettet helseundersøkelse, og røykdykkerne gjennomfører obligatorisk godkjenning med legeattest. Rapporter fra helseundersøkelsene i 2021 og 2022 ble ettersendt i etterkant av tilsynet.

I etterkant av tilsynet har brannsjef Olsen informert om at det er satt opp et handlingsplanmøte med bedriftshelsetjenesten 29.01.2025. Samme dag vil det være en gjennomgang av resultatene fra årets helseundersøkelse som er gjennomført i desember 2024.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-3 andre ledd
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 13-3 bokstav a

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#3 Pålegg - Kjemisk helsefare - kartlegging og risikovurdering

Arbeidsgiver skal kartlegge og dokumentere forekomsten av kjemikalier og på grunnlag av dette vurdere enhver risiko for arbeidstakernes helse og sikkerhet. Verneombud/ansattes representant skal medvirke.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kopi av brannvesenets risikovurdering av kjemisk helsefare. Det må fremgå av risikovurderingen at det er tatt hensyn til de forhold som er beskrevet i forskrift om utførelse av arbeid § 3-1 bokstav a- k
- Beskrivelse av hvordan verneombudet har medvirket
- Beskrivelse av at bedriftshelsetjenesten har bistått med yrkeshygienisk kompetanse

Begrunnelse:

Det fremkom i tilsynet at risikovurdering av arbeidstakernes kjemiske eksponering ikke er oppdatert siden forrige tilsyn.

Risikovurderingen må omfatte alle forhold som er forbundet med brann- og feiertjenestens ordinære arbeid, både ute på oppdrag og inne på stasjonen, og ellers alle forhold som kan oppstå som følge av uønskede hendelser. Kartlegging og risikovurdering gjelder i alle situasjoner hvor en arbeidstaker kan bli eksponert for kjemikalier inkludert brannrøyk og sot, både regelmessig og sporadisk. Eksempler på hva som bør risikovurderes er da forskjellige typer brann- og feieroppdrag som for eksempel bygningsbrann, bilbrann, skogbrann, feiing og askeuttak.

Videre må det kartlegges og risikovurderes hvordan man hindrer eksponering på stasjonen ved inndeling av rene og urene soner (også i garderober), ventilasjon, redusere eksponering etter utrykning og feierarbeid ved vask av biler og utstyr/bekledning. Risikovurderingen skal ta hensyn til de lokale forhold og de ulike arbeidsoppgavene som utføres i begge underavdelingene. Eksempelvis fikk vi under tilsynet utdelt rutine "Bruk av vaskerom 326585." Her beskrives at "... Søppelsekker med tøy tømmes direkte inn i vaskemaskin" Dette stemmer ikke ut fra de opplysningene vi fikk, da klær og utstyr tømmes på gulvet i vaskerommet og sorteres der. Det er viktig at dere tar utgangspunkt i de faktiske forhold når dere risikovurderer eksponeringen, og ikke i teoretiske rutinebeskrivelser.

I teorien er bygningen delt inn i rene og urene soner, men i praksis fungerer dette ikke, og mannskapene må gå urene inn i soner som er definert som rene. Eksempelvis går brannmannskapene inn i ren garderobe med uren underbekledning, og denne tas av i garderoben som er definert som ren, før mannskapene går i dusjen. I praksis har dere derfor ikke ren garderobe.

Risikovurderingen skal omfatte både heltids- og deltidsmannskaper og alle som er tilstede på brannstedet, altså også de brannmannskapene og ledelse som ikke er røykdykkere.

Det ble også opplyst at det er vannlekkasje av forurenset vann fra gulvet i vaskerommet hvor dere vasker klær og utstyr etter brannoppdrag, ned i trimrommet. Dette og andre forhold som kan medføre eksponering, må også tas med i risikovurderingen.

I tilsynet ble det spesielt avdekket at det hos dere må risikovurderes om ventilasjonen er tilstrekkelig for å minimere eksponering innendørs, om dusjforholdene er tilstrekkelige for å minimere eksponeringstiden etter endt oppdrag og om toalett- og garderobeforholdene er tilstrekkelige vurdert ut fra hvor mange ansatte som benytter garderobene samtidig og kjønn. Disse forholdene er også mer spesifikt omtalt i de etterfølgende påleggene, og risikovurderingen må sees i sammenheng med disse.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-1 andre ledd bokstav c
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 7-1
- forskrift om utførelse av arbeid § 3-1

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#4 Pålegg - Biologiske faktorer - kartlegging og risikovurdering

Arbeidsgiver skal kartlegge eksponering av biologiske faktorer og vurdere risiko for arbeidstakernes helse og sikkerhet. Risikovurderingen skal særlig omhandle de forhold som fremgår av forskrift om utførelse av arbeid § 6-1. Dette skal gjøres i samarbeid med verneombud/ansattes representant.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kopi av brannvesenets kartlegging og risikovurdering av biologiske faktorer.
- Beskrivelse av hvordan verneombudet har medvirket.
- Beskrivelse av at bedriftshelsetjenesten har bistått med arbeidsmedisinsk eller yrkeshygienisk kompetanse

Begrunnelse:

I tilsynet kom det frem at dere ikke har utarbeidet en kartlegging og risikovurdering når det gjelder arbeidstakernes risiko for å eksponeres for biologiske faktorer. Dere rykker ut til ulykker og har også andre helserelaterte oppdrag hvor dere kan bli eksponert for biologiske faktorer fra mennesker og dyr.

Dere må derfor også kartlegge og risikovurdere biologisk eksponering.

Dette pålegget kan utredes og besvares sammen med pålegg #3 - Kartlegging og risikovurdering av kjemisk helsefare.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-1 andre ledd bokstav c
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 7-1
- forskrift om utførelse av arbeid § 6-1

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#5 Pålegg - Ventilasjon - kartlegging av funksjon og kapasitet

Arbeidsgiver skal kartlegge og vurdere funksjonen og kapasiteten av ventilasjonsanlegg i arbeidslokalene i virksomheten. Verneombud/ansattes representant skal medvirke i utarbeidelsen av kartleggingen.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kopi av kartlegging av ventilasjonskapasitet for tilluft og avtrekk i arbeidslokalene i bygget, og vurdering av ventilasjonens funksjon (evt. innreguleringsrapport)
- Bekreftelse av at sakkyndig bistand er benyttet i kartleggingen (med angivelse av hvem). Med sakkyndig bistand menes i dette tilfellet anerkjent, dyktig firma eller enkeltperson som har ventilasjonsteknisk kompetanse.
- Beskrivelse av hvordan verneombud har medvirket i kartlegging og vurdering

Begrunnelse:

I tilsynet ble det forklart at det er fire ventilasjonsanlegg i bygningen. Det ble videre opplyst at disse "ikke alltid virker." Det er derfor usikkert om disse ventilasjonsanleggene fungerer som tiltenkt, og om de er innregulert slik at det er overtrykk i rene soner og undertrykk i urene soner. Arbeidstilsynet ser at slik lokalene blir benyttet i dag, er det for mange av rommene vanskelig å vite om disse skal defineres som ren eller uren sone.

I kjelleren er det et lite garasjerom (Kjøla). Det ble opplyst at eksos fra dette rommet (uren sone) lekker inn i trimrommet (ren sone), noe som kan tyde på at innreguleringen av ventilasjonsanlegget ikke er tilfredsstillende.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven §§ 3-1 første ledd og andre ledd bokstav c, 3-2 første ledd bokstav c og 4-4 første ledd
- arbeidsplassforskriften §§ 2-14 og 7-1
- internkontrollforskriften § 5 andre ledd nr. 6

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#6 Pålegg - Arbeidsplasser og arbeidslokaler - toalett

Arbeidsgiver skal sørge for at antall toaletter for kvinner og menn er tilpasset virksomhetens størrelse. Verneombud/ansattes representant skal medvirke.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Skriftlig bekreftelse på at det er etablert passende antall toaletter for kvinner og menn både i ren og uren sone.
- Beskrivelse av hvordan verneombud har medvirket.

Begrunnelse:

Beredskapsavdelingen har kun ett toalett i 1. etasje. Dette er plassert i garderoben og brukes både som rent og urent toalett og både for kvinner og menn. Det skal være toalett både i ren og uren sone, og fortrinnsvis også for både kvinner og menn. I 2. etasje er det toalett i tilknytning til alle soverom.

Forebyggende avdeling har urent og rent toalett i kjellerlokalene, samt toalett i tilknytning til kontorarbeidsplassene i 1. etasje.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven §§ 3-1 første ledd og 4-4 første ledd
- arbeidsplassforskriften § 3-7

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#7 Pålegg - Arbeidsplasser og arbeidslokaler - garderober

Arbeidsgiver skal sørge for tilfredsstillende garderober for kvinner og menn. Verneombud/ansattes representant skal medvirke.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Beskrivelse og risikovurdering av brann- og feiertjenestens garderober for kvinner og menn
- Beskrivelse av hvordan verneombud har medvirket

Begrunnelse:

I tilsynet ble det gitt orientering om hvordan brannmannskapene skifter etter Skellefteåmodellen ute på brannstedet etter endt oppdrag. Mannskapene er dermed delvis rene når de kommer tilbake til stasjonen, men har fremdeles kjemiske stoffer på hud og i hår, da de ikke har dusjet. Bekledningen som tas på ute på brannstedet, er ren, men blir noe forurensset ved kontakt med uren hud og ved behandling av urent utstyr.

På stasjonen er det kun en garderobe med dusjer (se pålegg #8) og ett toalett (se pålegg #6) for beredskapsavdelingen. Denne garderoben har dere definert som ren garderobe. Dette er ikke tilfredsstillende. Dere må ha uren garderobe med tilgang fra urent område, og ren garderobe med tilgang til rent område. Mellom garderobene skal det være dusjsone. Slik forholdene på stasjonen er i dag, er det ikke skille mellom urene og rene soner i beredskapsavdelingens 1. etasje, og mannskapene er ikke rene når de er i ren garderobe og skal dusje. I denne garderoben er det i tillegg plassert vaskemaskin (uren) og tørketrommel (ren) for underbekledning og lettere tøy. Det vil si at skitne klær pakkes ut og vaskes i en garderobe som dere har definert som ren. Vi

fikk forståelsen av at underbekledningen heller ikke blir pakket i sekker i garderoben, men håndteres løst.

Garderoben fremstår også som svært trang. Det ble opplyst at det ikke er plass til alt arbeidstøy og privat tøy i skapene, og vi observerte at det lå klær litt rundt omkring. Skapene var åpne.

Det er ikke garderobe for kvinner. Når det har vært kvinner på stasjonen som har hatt behov for å skifte, har disse måtte bruke et lagerrom vegg i vegg med garderoben.

Feierne går inn hovedinngang (ren sone) og ned i kjelleretasjen når de kommer tilbake fra oppdrag. De har eget forrom/skitten garderobe til avkledning, men skitne klær bæres inn i dusjområde til vaskemaskin. Rene klær tørkes i urent område og i dusjrom. Fra dusjrom har forebyggende avdeling direkte utgang til ren garderobe med garderobeskap og videre til pauserom. Forebyggende avdeling har heller ikke kvinnegarderobe. Det er pr i dag ikke ansatt kvinner i avdelingen. Når det har vært kvinner som har hatt behov for garderobe og dusj, opplyste dere at garderoben har blitt brukt av menn og kvinner på ulike tidspunkt.

Garderoben fremstod som svært trang. Det er ikke plass til alt arbeidstøy og privat tøy i skapene, så det ligger litt rundt omkring.

De garderobeforhold dere har for begge avdelinger må beskrives og kartlegges. Det er krav til å skille mellom uren og ren sone for ansatte som er eksponert for brannrøyk, sot og biologiske faktorer. Garderobeforholdene som ble vist frem under tilsynet, er ikke i henhold til de krav som stilles.

I tilsynet ble det etterspurt informasjon om hvor mange oppdrag stasjonen har pr år hvor mannskapene er eksponert for kjemisk eller biologisk forurensning. Disse tallene kunne ikke legges frem, men dette må fremkomme i risikovurderingen. Det må også fremkomme hvor mange ansatte som bruker garderobene samtidig og om dere har ansatte av begge kjønn.

Garderobeforholdene er ikke tilfredsstillende, og dere må derfor beskrive og risikovurdere garderobeforholdene for begge avdelingene.

Veiledning

Særskilte krav til skille mellom rent og urent område framkommer av arbeidsplassforskriften §§ 3-4, 3-5 og 3-6, og suppleres av forskriftens kommentardel og veiledninger.

Arbeidslokalene må ha skille mellom rent og urent område der arbeidstakere kan bli utsatt for stoffer som

- er helsefarlige
- er kreftfremkallende eller mutagene
- kan medføre smittefare utover det som er normalt i samfunnet

Rent område og urent område skal være fysisk atskilt fra hverandre. Det skal være egen inngang til hvert av områdene og det skal ikke være direkte adgang mellom dem.

I urent område skal det være en uren garderobe. Garderoben skal kunne brukes til å ta av brukt eller tilsølt arbeidstøy og legge det til vask. Det skal være direkte tilgang til dusjrom fra uren garderobe. Dusjrommet skal ha direkte adgang til ren garderobe.

Arbeidsplassforskriften § 3-2 stiller krav til hvordan personalrom skal dimensjoneres og innredes. Forskriften sier blant annet at det skal tas hensyn til

- arbeidets art (bokstav a)
- det største antallet arbeidstakere som normalt bruker rommet samtidig (bokstav b)

- at virksomheten sysselsetter både kvinner og menn (bokstav d)
- at det i personalrom ikke plasseres eller installeres annet utstyr enn det som er knyttet til den naturlige virksomheten i rommet (bokstav d). Det betyr at det som hovedregel ikke er akseptert å blande ulike funksjoner, som plass til renholdsutstyr og garderober, i samme rom.

Den enkeltes integritet skal ivaretas og legges til grunn for vurderingen. Garderober bør ikke ha innsyn.

Et eventuelt vaskerom for grovrengjøring og oppbevaring av skittent arbeidstøy bør ligge i tilknytning til uren garderobe. Hvor mange vaskesteder og dusjer dere skal ha, må vurderes ut fra dagens og fremtidige behov.

Hele flyten gjennom uren sone, avkledningsrom (urent), dusj og til ren garderobe skal kun gå i en retning. For å unngå mulig krysskontaminering, skal ikke mannskap krysse mellom rent og urent område.

I tillegg er det krav om atskilte garderober for kvinner og menn. Normalt skal det også være kjønnsdelte toaletter i urent område.

I urent område må det være plass til mottak av urent arbeidsutstyr og verneutstyr. Rengjøring av utstyr skal foregå i et eget egnet rom, som for eksempel en vaskehall. Rent område skal ha rom, vognhall o.l. for å oppbevare rengjort utstyr. Spiserom skal også være i rent område.

Se også [Krav til fysisk arbeidsmiljø i brannstasjoner](#)

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven §§ 3-1 første ledd og 4-4 første ledd
- arbeidsplassforskriften § 3-4

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#8 Pålegg - Dusj

Arbeidsgiver må sørge for at arbeidslokalet utstyres med vaskerom med dusj som stilles til rådighet for arbeidstakerne. Dusjene skal være utstyrt med rennende kaldt og varmt vann. Det skal være lett tilgang mellom dusj og garderobe.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kartlegging og risikovurdering av dusjbehov for begge avdelinger
- Rutine som beskriver når arbeidstakerne skal dusje

Begrunnelse:

Beredskapsavdelingen har kun to dusjbåser i garderoben. Det ble forklart at noen mannskaper dusjer hjemme på grunn av lang ventetid på dusj. Det er dusjer i tilknytning til soveavdelingen (ren sone) i 2. etasje.

Forebyggende avdeling har tre dusjer i felles dusjavlukke. Vårt inntrykk under tilsynet var at forebyggende avdeling dusjer etter endt oppdrag.

Ingen av avdelingene har dusj for kvinner. Som beskrevet i pålegget over, har forebyggende avdeling ordnet det slik at kvinner og menn har benyttet garderobe og dusj på ulike tidspunkt når det har vært kvinner tilstede.

For begge avdelinger må dere kartlegge og risikovurdere hvor mange ansatte som har behov for å dusje samtidig etter endt oppdrag, der oppdraget har medført eksponering av stoffer som er helsefarlige, kreftfremkallende, mutagene eller som kan medføre smittefare.

I og med at mange ansatte i dag ikke dusjer umiddelbart etter endt oppdrag på arbeidsplassen, men velger å kjøre hjem for å dusje, må dere lage en skriftlig rutine som setter krav til at alle skal dusje på arbeidsplassen. Dette gjelder både heltids- og deltidsmannskaper. Rutinen bør være en del av deres arbeidsinstruks.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsplassforskriften § 3-6
- arbeidsmiljøloven § 4-4 første ledd

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#9 Pålegg - Kjemisk helsefare - tiltak for å redusere risiko

Arbeidsgiver skal gjennomføre tiltak for å fjerne eller redusere helserisiko forårsaket av kjemikalier og forurensninger i arbeidsmiljøet på den enkelte arbeidsplass. Verneombud/ansattes representant skal medvirke.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- En oversikt over og beskrivelse av hvilke tiltak som er gjennomført
- Beskrivelse av hvordan verneombud har medvirket

Begrunnelse:

Når dere har gjennomført kartlegging og risikovurdering av kjemisk og biologisk helsefare, kartlagt og risikovurdert toaletter, garderober og dusjfasiliteter for begge avdelinger, samt kartlagt funksjon og kapasitet av ventilasjon, må dere sette opp en oversikt over gjennomførte tiltak. Tiltakene kan være både midlertidige og permanente.

Som vi snakket om i tilsynet, må midlertidige tiltak være på plass innen den fristen som er satt.

For planlagte permanente tiltak se pålegg #10.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-1 første ledd og andre ledd bokstav c
- forskrift om utførelse av arbeid § 3-8
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 7-1 sjette ledd

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#10 Pålegg - Kjemisk helsefare - plan med tiltak for å hindre/ redusere kjemisk eksponering

Arbeidsgiver skal sørge for å utarbeide plan for tiltak som skal iverksettes for å hindre eksponering for kjemiske forurensninger i arbeidsmiljøet og forebygge helseskader. Dette skal gjøres i samarbeid med verneombud/ansattes representant.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Kopi av plan for gjennomføring av tiltak, herunder ventilasjon, med beskrivelse av tiltak og frist for gjennomføring
- De planlagte tiltakene må være behandlet politisk, slik at det er foretatt en bindende beslutning og tiltakene må ligge i kommunens handlingsplan.
- Beskrivelse av hvordan verneombud har medvirket

Plan for installasjon av ventilasjon skal inneholde beskrivelse av følgende:

- Hvilken ventilasjon som vil bli planlagt og installert, herunder mekanisk ventilasjon og avzug ved forurensende prosesser for å hindre eksponering
- Bekreftelse på at sakkyndig bistand er/vil bli benyttet i gjennomføring av pålegget (med angivelse av hvem). Med sakkyndig bistand menes i dette tilfellet anerkjent, dyktig firma eller enkeltperson som har ventilasjonsteknisk kompetanse.

Begrunnelse:

Når dere har gjennomført kartlegging og risikovurdering av kjemisk og biologisk helsefare, kartlagt og risikovurdert toaletter, garderober og dusjfasiliteter for begge avdelinger, samt kartlagt funksjon og kapasitet av ventilasjon, må dere sette opp en oversikt over planlagte permanente tiltak med tidsfrist.

Et av hovedproblemene hos dere, synes å være, at mange av de sonene i bygningen som dere i teorien har definert som rene soner, ikke er rene soner i praksis. Dere har en bygning som synes vanskelig å tilpasse ut fra de krav dere har å forholde dere til.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven §§ 3-1 første ledd og andre ledd bokstav c og 3-2 første ledd bokstav c
- forskrift om utførelse av arbeid § 3-8
- arbeidsplassforskriften § 7-1
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 7-1 sjettede ledd

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#11 Pålegg - Biologisk helsefare - vaksinasjon

Arbeidsgiver skal gi tilbud til berørte arbeidstakere om sikker og effektiv vaksinasjon mot biologiske faktorer de kan bli eksponert for.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Dokumentasjon som viser at tilbud om vaksinasjon er gitt til brann- og feiervesenet.

Begrunnelse:

I tilsynet ble det forklart at Grimstad kommune har ordning for vaksinasjon av ansatte. Det kom likevel frem fra deltakerne i tilsynet, at brann- og feiervesenet ikke har fått formidlet tilbud om vaksiner, risikovurdert ut fra den eksponeringen den enkelte ansatte utsettes for i forbindelse med helseoppdrag og eksponering for biologiske faktorer.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 4-5 første ledd
- forskrift om utførelse av arbeid § 6-12

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#12 Pålegg - HMS arbeid - opplæring i bruk av avvikssystem

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne får opplæring i bruk av avvikssystemet.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Skriftlig bekreftelse på at opplæring er gitt
- Oversikt over innholdet i opplæringen
- Beskrivelse av hvordan arbeidsgiver sikrer fremtidig opplæring

Begrunnelse:

I tilsynet ble det forklart at Grimstad kommune har to avvikssystem; QM+ og Facilit. Ansatte skal melde inn i QM+ og ledere legger inn det som er aktuelt i Facilit. Det ble forklart i tilsynet at verneombudet legger inn avvik i QM+ for mange ansatte, da de ikke har fått opplæring i hvordan de skal gjøre dette selv. Mindre avvik som kan ordnes av de ansatte selv, legges ikke inn. Eksempelvis kommenterte Laurendz på at det er avvik angående ventilasjonssystemene i bygget han ikke kjenner til, da ansatte har prøvd å fikse dette selv.

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-2 første ledd bokstav a
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 8-1
- internkontrollforskriften § 5 andre ledd nr. 2

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

#13 Pålegg - Bedriftshelsetjeneste - bistand til påleggsgjennomføring

Arbeidsgiver skal sørge for at bedriftshelsetjenesten bistår ved gjennomføring av pålegg som er gitt.

Innen 16.06.2025 må dere sende oss:

- Beskrivelse av når, hvordan, med hvilken kompetanse og i hvilket omfang bedriftshelsetjenesten har bistått med gjennomføring av påleggene

Begrunnelse:

Vi ser at de tiltak som er satt i verk etter forrige tilsyn, ikke tilfredsstiller krav i lov og forskrift. Vi anser det derfor som nødvendig at bedriftshelsetjenesten bistår dere med å følge opp følgende pålegg:

- #3 Pålegg - Kjemisk helsefare - kartlegging og risikovurdering
- #4 Pålegg - Biologisk helsefare - kartlegging og risikovurdering
- #7 Pålegg - Arbeidsplasser og arbeidslokaler - garderober
- #8 Pålegg - Dusj
- #9 Pålegg - Kjemisk helsefare - tiltak for å redusere risiko
- #10 Pålegg - Kjemisk helsefare - plan med tiltak for å hindre/ redusere kjemisk eksponering

Det er brudd på følgende regelverk:

- arbeidsmiljøloven § 3-3 andre ledd
- forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 13-2

Du finner regelverksteksten nederst i rapporten.

Send dokumenter eller kommentarer via eDialog

Bruk eDialog hvis dere skal sende oss dokumentasjon eller for å svare på dette brevet. Husk å oppgi referansenummer 2024/48775. Les mer om eDialog på www.arbeidstilsynet.no/kontakt-oss/post/.

Veiledning

Dere finner informasjon og veiledning om hvilke krav som stilles på våre nettsider:

- [Krav til fysisk arbeidsmiljø i brannstasjoner](#)
- [Krav til garderober på arbeidsplassen](#)
- [Krav til dusj på arbeidsplassen](#)
- [Inneklima og luftkvalitet på arbeidsplassen](#)
- [Ventilasjon på arbeidsplassen](#)

Gi informasjonen videre til verneombudet

Verneombudet skal gjøres kjent med vedtak fra Arbeidstilsynet (arbeidsmiljøloven § 18-6 (8)). Vi ber derfor om at du som arbeidsgiver gir en kopi av dette brevet til verneombudet. Hvis dere ikke har verneombud, skal du gi kopien til representanten for de ansatte.

Mer informasjon?

Les mer om gangen i et tilsyn og reaksjonene vi kan gi, på arbeidstilsynet.no/om-oss/tilsyn/.

Med vennlig hilsen

Arbeidstilsynet

Kirsti Been Tofte, for
Runar Hauge
seksjonsleder

Kristin Eidem Pedersen
sjefingeniør

Dette brevet er elektronisk signert

Postadresse: Postboks 4720 Torgarden, 7468 Trondheim, Norge

Telefon: +47 73 19 97 00

Organisasjonsnummer: 974 761 211

www.arbeidstilsynet.no

Kopi til:

GRIMSTAD KOMMUNE BRANN- OG FEIERTJENESTEN, Postboks 123, 4891 GRIMSTAD

VEDLEGG: samlet oversikt over det vi kontrollerte i tilsynet

- Har arbeidsgiver kartlagt de farer og problemer arbeidstakerne kan utsettes for i virksomheten og på denne bakgrunn vurdert risikoen for skade på eller fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet?
- Har arbeidsgiver gjennomført nødvendige tiltak og/eller utarbeidet plan som beskriver tiltak for å fjerne eller redusere farer og problemer i arbeidet?
- Har virksomheten valgt verneombud?
- Er virksomheten tilknyttet godkjent bedriftshelsetjeneste?
- Sørger arbeidsgiver for at det er utarbeidet plan for bedriftshelsetjenestens bistand i virksomheten?
- Kan arbeidsgiver dokumentere årsrapport for bedriftshelsetjenestens bistand i virksomheten?
- Har arbeidsgiver kartlagt og dokumentert forekomsten av kjemikalier og forurensninger og på grunnlag av dette vurdert risiko?
- Har arbeidsgiver gjennomført tiltak for å fjerne eller redusere helserisikoen forbundet med kjemikalier og forurensninger i virksomheten?
- Har arbeidsgiver gitt verneombud og arbeidstakere som er utsatt for farlige kjemikalier på arbeidsplassen, nødvendig informasjon og opplæring knyttet til kjemisk helsefare og personlig verneutstyr?
- Sørger arbeidsgiver for at verneombudet blir tatt med på råd i virksomhetens arbeid i planlegging og gjennomføring av tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet?
- Har arbeidsgiver vurdert og sørget for at arbeidstakere får egnet helseundersøkelse hvis de kan bli eksponert for farlige kjemikalier som kan forårsake helseskader og sykdommer?
- Sørger arbeidsgiver for at arbeidstakerne får tilbud om vaksinasjon mot de biologiske faktorer de kan bli eksponert for?
- Har arbeidsgiver sørget for tilfredsstillende garderober for kvinner og menn?
- Har arbeidsgiver sørget for garderober til arbeidstakerne for skifte fra privat tøy til arbeidstøy?
- Har arbeidsgiver sørget for å stille tilstrekkelige og egnede dusjer til rådighet for arbeidstakerne dersom arbeidets art eller helsemessige forhold gjør det påkrevd?
- Har arbeidsgiver sørget for tilstrekkelig antall toaletter?
- Har arbeidsgiver kartlagt funksjon og kapasitet av ventilasjonen i arbeidslokalene?
- Har arbeidsgiver utarbeidet plan for tiltak for å hindre eksponering for kjemikalier og forurensninger i arbeidsatmosfæren?
- Sørger arbeidsgiver for at arbeidstakerne har fått opplæring i bruk av avvikssystemet?
- Har virksomheten kompetanse til å gjennomføre påleggene uten bistand fra bedriftshelsetjenesten?
- Sørger arbeidsgiver for at verneombudet får nødvendig opplæring?
- Har arbeidsgiver sørget for at det føres register over arbeidstakere som er eller kan bli eksponert for kreftfremkallende eller mutagene kjemikalier?
- Har arbeidsgiver kartlagt og risikovurdert inneklima og luftkvalitet i virksomheten?

- Har arbeidsgiver kartlagt og vurdert de ansattes risiko for helseskader grunnet eksponering for biologiske faktorer?

VEDLEGG: Regelverkstekst

Regelverket er hentet fra lovdata.no og gjelder forhold omtalt i brevet. Regelverket finnes også på www.arbeidstilsynet.no/regelverk, der du i tillegg finner Arbeidstilsynets kommentarer til bestemmelsene.

Regelverk som gjelder for pålegg #1

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 6-5. Utgifter, opplæring mv.

(1) Arbeidsgiver skal sørge for at verneombud får den opplæring som er nødvendig for å kunne utføre vervet på forsvarlig måte. Verneombud har rett til å ta den nødvendige opplæring ved kurs som arbeidstakernes organisasjoner arrangerer. Departementet kan i forskrift stille nærmere krav til opplæringen.

(2) Verneombud skal få nødvendig tid til å utføre vernearbeidet på forsvarlig måte. I alminnelighet skal oppgavene utføres innenfor vanlig arbeidstid.

(3) Arbeidsgiver er ansvarlig for utgifter til opplæring, og andre utgifter i forbindelse med verneombudets arbeid. Vernearbeid som må utføres ut over den alminnelige arbeidstid etter [§ 10-4](#), godtgjøres som for overtidarbeid.

(4) Arbeidsgiver skal sørge for at verv som verneombud ikke medfører inntektstap for verneombudet eller på annen måte fører til at verneombudets arbeids- eller ansettelsesvilkår forringes.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 3-18. Opplæring av verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg

Verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg skal få den opplæring som er nødvendig for at de kan utføre sine verv på forsvarlig måte, jf. [arbeidsmiljøloven § 6-5](#) første ledd og [§ 7-4](#). Opplæringen skal

- a. gi deltakerne forståelse av hva fullt forsvarlig arbeidsmiljø innebærer på deres arbeidsplass, arbeidsgivers og arbeidstakers roller og ansvar samt arbeidsmiljøutvalgets, verneombudets, bedriftshelsetjenestens og Arbeidstilsynets rolle og oppgaver,
- b. gi deltakerne kunnskap om det løpende helse, miljø- og sikkerhetsarbeidet basert på bred medvirkning, god dokumentasjon og systematikk,
- c. gi deltakerne kunnskap til å gjennomføre en enkel risikovurdering av fysiske, psykososiale og organisatoriske forhold i arbeidsmiljøet,
- d. gjøre deltakerne i stand til å identifisere faktorer som fremmer eller hemmer et godt psykososialt og organisatorisk arbeidsmiljø i deres virksomhet,
- e. gjøre deltakerne i stand til å identifisere de viktigste fysiske arbeidsmiljøfaktorene på egen arbeidsplass for å kunne redusere og forebygge skader og ulykker, blant annet når det gjelder ergonomi, støy og inneklima,

f. gi en innføring og orientering om arbeidsmiljøloven og andre aktuelle lover og regler.

Brukes det kjemiske stoffer eller biologisk materiale slik som nevnt i [arbeidsmiljøloven § 4-5](#), skal det gis opplæring om de helsefarer stoffene kan medføre.

Det skal gis ytterligere opplæring i emner nevnt i første og andre ledd som særlig er av betydning for arbeidsmiljøet i vedkommende virksomhet, i den utstrekning dette er nødvendig for at verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg skal kunne utføre sine verv på forsvarlig måte.

Det bør også gis spesiell opplæring av verneombud innenfor verneområder med særlig kompliserte arbeidsmiljøproblemer. Hovedverneombudet skal ha minst samme opplæring som andre verneombud i virksomheten og i tillegg den opplæring som er nødvendig for å utføre oppgavene etter forskriften her [§ 3-5](#).

§ 3-19. Varighet av opplæringen av verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg

Opplæringens varighet skal være minst 40 timer. Det kan avtales en kortere opplæring enn 40 timer, dersom partene i fellesskap er kommet fram til at det er forsvarlig ut fra en vurdering av problemenes karakter og omfang.

Regelverk som gjelder for pålegg #2

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-3. Bedriftshelsetjeneste

(1) Arbeidsgiver plikter å knytte virksomheten til en bedriftshelsetjeneste godkjent av Arbeidstilsynet når risikoforholdene i virksomheten tilsier det. Vurderingen av om slik plikt foreligger skal foretas som ledd i gjennomføringen av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

(2) Bedriftshelsetjenesten skal bistå arbeidsgiver, arbeidstakerne, arbeidsmiljøutvalg og verneombud med å skape et trygt arbeidsmiljø som fremmer god arbeidshelse.

(3) Bedriftshelsetjenesten skal ha en fri og uavhengig stilling i arbeidsmiljøspørsmål.

(4) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om når og i hvilken utstrekning arbeidsgiver plikter å knytte til seg bedriftshelsetjeneste, om hvilke faglige krav som skal stilles til tjenesten og om hvilke oppgaver den skal utføre.

(5) Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om at bedriftshelsetjeneste etter denne paragraf må godkjennes av Arbeidstilsynet og om det nærmere innholdet i en slik godkjenningsordning.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 13-3. Planer, årsrapporter og meldinger

Arbeidsgiver skal i samarbeid med bedriftshelsetjenesten utarbeide følgende dokumentasjon som skal inngå i virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid:

- a. planer og årsrapporter for bedriftshelsetjenestens bistand i virksomheten,

- b. periodevise meldinger og resultater av kartlegginger, risikovurderinger, målinger o.l. som beskriver helsefarlige arbeidsforhold, forslag til forebyggende tiltak og resultater,
- c. rutiner for utarbeidelse av oppfølgingsplaner og tilretteleggingstiltak

Regelverk som gjelder for pålegg #3

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 7-1. Gjennomgående krav til kartlegging og risikovurdering

Den som forskriften retter seg mot, jf. [§ 1-3](#), skal sørge for at arbeidsmiljøet i virksomheten blir vurdert ved planleggingen, tilrettelegging og gjennomføringen av arbeidet.

Faktorer som kan påvirke arbeidstakernes fysiske eller psykiske helse og sikkerhet, herunder arbeidstid, skal kartlegges og om nødvendig måles. Det skal tas særskilt hensyn til om arbeidstakere under 18 år skal benyttes i arbeidet, jf. [kapittel 12](#).

På grunnlag av kartleggingen skal risikoen for skade på eller fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet vurderes.

Risikovurdering skal gjentas regelmessig, ved endringer som kan ha betydning for risikoforholdene og ved innkjøp av maskiner og utstyr, som kan ha betydning for helse, arbeidsmiljøet og sikkerheten i virksomheten.

Risikovurdering skal foretas i samarbeid med arbeidstakerne og deres representanter.

Kartlegging og risikovurdering, samt planer og tiltak som utløses av risikovurderinger, skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse og oppbevares slik at opplysningene kan anvendes på et senere tidspunkt.

Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 3-1. Risikovurdering av helsefare ved bruk og håndtering av kjemikalier

Arbeidsgiver skal kartlegge og dokumentere forekomsten av kjemikalier, herunder støv med asbestfiber, og vurdere enhver risiko for arbeidstakernes helse og sikkerhet forbundet med disse.

Risikovurderingen skal særlig ta hensyn til:

- a. kjemikalienes farlige egenskaper,
- b. leverandørens informasjon om risiko for helse, miljø og sikkerhet,
- c. forholdene på arbeidsplassen der kjemikaliene forekommer,
- d. mengden og bruksmåten av kjemikalier,
- e. om arbeidsprosessene og arbeidsutstyret er hensiktsmessig,
- f. antall arbeidstakere som antas å bli eksponert,
- g. eksponeringens type, nivå, varighet, hyppighet og eksponeringsveier,
- h. grenseverdier,
- i. effekten av iverksatte og planlagte forebyggende tiltak,
- j. konklusjoner fra gjennomførte helseundersøkelser og
- k. skader, sykdommer, arbeidsulykker og tilløp til slike ulykker.

Ytterligere opplysninger som er nødvendig må innhentes.

For enhver midlertidig arbeidsplass skal det foretas en ny risikovurdering.

Regelverk som gjelder for pålegg #4

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 7-1. Gjennomgående krav til kartlegging og risikovurdering

Den som forskriften retter seg mot, jf. [§ 1-3](#), skal sørge for at arbeidsmiljøet i virksomheten blir vurdert ved planleggingen, tilrettelegging og gjennomføringen av arbeidet.

Faktorer som kan påvirke arbeidstakernes fysiske eller psykiske helse og sikkerhet, herunder arbeidstid, skal kartlegges og om nødvendig måles. Det skal tas særskilt hensyn til om arbeidstakere under 18 år skal benyttes i arbeidet, jf. [kapittel 12](#).

På grunnlag av kartleggingen skal risikoen for skade på eller fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet vurderes.

Risikovurdering skal gjentas regelmessig, ved endringer som kan ha betydning for risikoforholdene og ved innkjøp av maskiner og utstyr, som kan ha betydning for helse, arbeidsmiljøet og sikkerheten i virksomheten.

Risikovurdering skal foretas i samarbeid med arbeidstakerne og deres representanter.

Kartlegging og risikovurdering, samt planer og tiltak som utløses av risikovurderinger, skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse og oppbevares slik at opplysningene kan anvendes på et senere tidspunkt.

Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 6-1. Risikovurdering av fare for å utsettes for biologiske faktorer

Arbeidsgiver skal for enhver aktivitet vurdere om det kan være fare for at arbeidstaker utsettes for biologiske faktorer. Kan aktiviteten medføre fare for deres helse eller sikkerhet, skal eksponeringen kartlegges og det skal vurderes hvordan eksponeringen finner sted. Både smitterisiko og andre helsefarer skal vurderes. På dette grunnlag skal arbeidsgiver risikovurdere forholdene.

Risikovurderingen skal foretas på grunnlag av alle tilgjengelige opplysninger, herunder særlig:

- hvilke biologiske faktorer som kan forekomme,
- hvilke giftige (toksiske), allergiske eller andre skadelige stoffer de biologiske faktorene kan gi opphav til,
- hvilke smitterisikogrupper de biologiske faktorer er plassert i,
- opplysninger om sykdom forårsaket av de biologiske faktorer som arbeidstakerne kan pådra seg i forbindelse med arbeidet, enten av smittsom (infeksiøs), allergisk eller toksisk art,
- anbefalinger fra ansvarlig myndighet om at det bør iverksettes spesielle verne- og sikkerhetstiltak for å beskytte arbeidstakerne når de eksponeres eller kan bli eksponert for biologiske faktorer i sitt arbeidsmiljø,
- sannsynligheten for at arbeidstakere kan få helseskade av de biologiske faktorene,
- kunnskap om at en sykdom som er påvist hos en arbeidstaker kan ha direkte forbindelse med vedkommendes arbeid og
- fare for skade eller infeksjon fra biologiske faktorer som følge av håndtering av spisse eller skarpe gjenstander.

Regelverk som gjelder for pålegg #5

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,

- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

§ 3-2. Særskilte forholdsregler for å ivareta sikkerheten

(1) For å ivareta sikkerheten på arbeidsplassen skal arbeidsgiver sørge for:

- a. at arbeidstaker gjøres kjent med ulykkes- og helsefarer som kan være forbundet med arbeidet, og at arbeidstaker får den opplæring, øvelse og instruksjon som er nødvendig,
- b. at arbeidstaker som har til oppgave å lede eller kontrollere andre arbeidstakere har nødvendig kompetanse til å føre kontroll med at arbeidet blir utført på en helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte,
- c. sakkyndig bistand når dette er nødvendig for å gjennomføre lovens krav.

(2) Når det ikke på annen måte kan tas forholdsregler for å oppnå tilstrekkelig vern om liv eller helse, skal arbeidsgiver sørge for at tilfredsstillende personlig verneutstyr stilles til arbeidstakers rådighet, at arbeidstaker gis opplæring i bruken av utstyret og at det tas i bruk.

(3) Hvis det skal utføres arbeid som kan innebære særlig fare for liv eller helse, skal det utarbeides en skriftlig instruks om hvordan arbeidet skal utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skal iverksettes.

(4) Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragraf. Departementet kan også i forskrift gi nærmere bestemmelser om personlig verneutstyr, herunder om:

- a. utforming, merking mv.
- b. bruk, vedlikehold mv.
- c. prøving, sertifisering og godkjenning
- d. godkjenning av organer som skal utøve kontroll knyttet til produksjon av personlig verneutstyr.

Departementet kan i forskrift fastsette at reglene om personlig verneutstyr også skal gjelde for produsent, importør og leverandør.

§ 4-4. Krav til det fysiske arbeidsmiljøet

(1) Fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, inneklima, lysforhold, støy, stråling o.l. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.

(2) Arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det skal legges til rette for variasjon i arbeidet og for å unngå tunge løft og ensformig gjentakelsesarbeid. Ved oppstilling og bruk av maskiner og annet arbeidsutstyr skal det sørges for at arbeidstaker ikke blir utsatt for uheldige belastninger ved vibrasjon, ubekvem arbeidsstilling o.l.

(3) Maskiner og annet arbeidsutstyr skal være konstruert og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstaker er vernet mot skader.

(4) Innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker skal være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Eventuelle husordensregler skal fastsettes i samråd med representanter for arbeidstakerne.

(5) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf og kan herunder bestemme at reglene skal gjelde for utleiery av lokaler o.l.

Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser, arbeidslokaler og innkvartering (arbeidsplassforskriften)

§ 2-14. Klima, ventilasjon, luftkvalitet mv.

Arbeidslokaler skal være utformet og innredet slik at de enkelte arbeidsplasser, personalrom mv. får tilfredsstillende klima med hensyn til temperatur, fuktighet, trekk, luftkvalitet og sjenerende lukt, og beskyttelse mot giftige eller helsefarlige stoffer mv. Ved vurderingen av klima og luftkvalitet skal det om nødvendig tas hensyn til den fysiske belastningen som arbeidstakeren utsettes for.

Luften i områder for arbeid eller opphold skal ha fullt forsvarlig oksygeninnhold.

Områder under jord hvor adgang er tillatt, skal ha kontinuerlig tilførsel av frisk luft.

Det skal tas hensyn til solinnstråling slik at arbeidstakerne ikke utsettes for unødig belastning på grunn av varme.

Dersom det er nødvendig av hensyn til arbeidstakernes helse, skal ventilasjonsanlegg være utstyrt med feilvarsling.

§ 7-1. Ventilasjon og prosessavsug

Arbeidslokaler og arbeidsplasser, eller andre områder hvor arbeidstakere har adgang og hvor arbeidet eller prosesser kan medføre forurensing av luften, skal ha mekanisk ventilasjon og prosesstilpasset avsug slik at konsentrasjonen av kjemikalier i arbeidsatmosfæren holdes på et fullt forsvarlig nivå, med hensyn til helse og eksplosjonsfare.

Ventilasjon og prosesstilpasset avsug skal:

- a. fjerne forurensningen ved kilden slik at eksponering og behov for å benytte åndedrettsvern reduseres mest mulig,
- b. redusere eksponering for forurensing i hele oppholdssonen,
- c. hindre spredning av forurensinger til andre lokaler.

I trange kummer, tunneler, pumpestasjoner og lignende skal det være ventilasjon som sikrer frisklufttilførsel til alle steder hvor det utføres arbeid.

Feil ved ventilasjon og prosessavsug skal automatisk varsles dersom det er nødvendig av hensyn til arbeidstakernes helse og sikkerhet.

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)

§ 5. Innholdet i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Krav til dokumentasjon

Internkontrollen skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse i det omfang som er nødvendig for å etterleve krav i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Internkontroll innebærer at virksomheten skal:	Dokumentasjon
1. sørge for at de lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten	–
2. sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, herunder informasjon om endringer	–
3. sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes	–
4. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet	må dokumenteres skriftlig
5. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt	må dokumenteres skriftlig
6. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene	må dokumenteres skriftlig
7. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhets- lovgivningen	må dokumenteres skriftlig
8. foreta systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt	må dokumenteres skriftlig

Internkontrollen skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse. Dokumentasjon som følger av krav i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen, for eksempel instruksjer, tillatelser, kompetansebevis, sertifikater o.l. skal inngå.

Skriftlig dokumentasjon etter denne forskrift skal minst omfatte annet ledd nr. 4) til og med nr. 8) i denne paragraf.

Frivillige sertifikater kan også inngå som en del av dokumentasjonen.

Regelverk som gjelder for pålegg #6

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

§ 4-4. Krav til det fysiske arbeidsmiljøet

(1) Fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, inneklima, lysforhold, støy, stråling o.l. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.

(2) Arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det skal legges til rette for variasjon i arbeidet og for å unngå tunge løft og ensformig gjentakelsesarbeid. Ved oppstilling og bruk av maskiner og annet arbeidsutstyr skal det sørges for at arbeidstaker ikke blir utsatt for uheldige belastninger ved vibrasjon, ubekvem arbeidsstilling o.l.

(3) Maskiner og annet arbeidsutstyr skal være konstruert og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstaker er vernet mot skader.

(4) Innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker skal være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Eventuelle husordensregler skal fastsettes i samråd med representanter for arbeidstakerne.

(5) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf og kan herunder bestemme at reglene skal gjelde for utleiery av lokaler o.l.

Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser, arbeidslokaler og innkvartering (arbeidsplassforskriften)

§ 3-7. Toalett

Virksomhet skal ha passende antall toaletter og det skal være atskilte toaletter for kvinner og menn. I tilknytning til toaletter skal det være håndvask.

Felles toalett kan benyttes ved små virksomheter.

Regelverk som gjelder for pålegg #7

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. *Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid*

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

§ 4-4. *Krav til det fysiske arbeidsmiljøet*

(1) Fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, inneklima, lysforhold, støy, stråling o.l. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.

(2) Arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det skal legges til rette for variasjon i arbeidet og for å unngå tunge løft og ensformig gjentakelsesarbeid. Ved oppstilling og bruk av maskiner og annet arbeidsutstyr skal det sørges for at arbeidstaker ikke blir utsatt for uheldige belastninger ved vibrasjon, ubekvem arbeidsstilling o.l.

(3) Maskiner og annet arbeidsutstyr skal være konstruert og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstaker er vernet mot skader.

(4) Innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker skal være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Eventuelle husordensregler skal fastsettes i samråd med representanter for arbeidstakerne.

(5) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf og kan herunder bestemme at reglene skal gjelde for utleiere av lokaler o.l.

Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser, arbeidslokaler og innkvartering (arbeidsplassforskriften)

§ 3-4. Garderobe

Arbeidsplasser skal normalt ha atskilte garderober for kvinner og menn.

Hver arbeidstaker skal ha tilstrekkelig plass for opphengning av tøy o.l.

Dersom forholdene gjør det nødvendig skal det være atskilte skap for arbeidstøy og privat tøy.

Garderobene skal gi arbeidstakerne mulighet for å låse inn tøyet sitt i arbeidstiden, og der det er nødvendig skal det i tillegg være låsbare avlukker for å sikre mot tap av verdisaker.

Arbeidstakeren skal ha tilstrekkelig plass til å skifte.

Garderobe skal ha speil og nødvendig antall sitteplasser for skifte av klær og skotøy.

Garderobe skal ha tilfredsstillende ventilasjon.

Regelverk som gjelder for pålegg #8

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 4-4. Krav til det fysiske arbeidsmiljøet

(1) Fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, inneklima, lysforhold, støy, stråling o.l. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.

(2) Arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det skal legges til rette for variasjon i arbeidet og for å unngå tunge løft og ensformig gjentakelsesarbeid. Ved oppstilling og bruk av maskiner og annet arbeidsutstyr skal det sørges for at arbeidstaker ikke blir utsatt for uheldige belastninger ved vibrasjon, ubekvem arbeidsstilling o.l.

(3) Maskiner og annet arbeidsutstyr skal være konstruert og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstaker er vernet mot skader.

(4) Innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker skal være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Eventuelle husordensregler skal fastsettes i samråd med representanter for arbeidstakerne.

(5) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf og kan herunder bestemme at reglene skal gjelde for utleiere av lokaler o.l.

Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser, arbeidslokaler og innkvartering (arbeidsplassforskriften)

§ 3-6. Vaskerom

Virksomheter skal ha særskilt vaskerom eller vaskested.

Det skal være atskilte vaskerom eller vaskesteder for kvinner og menn, eller atskilt bruk av dem.

Gulv i vaskerom skal ha en utforming og overflate som motvirker at det blir glatt.

Det skal være tilstrekkelig fri gulvplass foran vaskestedene.

Det skal stilles tilstrekkelige og egnede dusjer til rådighet for arbeidstakerne dersom arbeidets art eller helsemessige forhold gjør det påkrevd.

Dusjrommene skal være tilstrekkelig store til at hver arbeidstaker har tilstrekkelig plass til å vaske seg under forsvarlige hygieniske forhold.

Dusjene skal være utstyrt med rennende kaldt og varmt vann.

I de tilfeller hvor det ikke er påkrevd med dusj, skal vaskerom eller vaskested være utstyrt med håndvask med kaldt og varmt vann.

Dersom dusjrom eller håndvasker er atskilt fra garderobene, skal det være lett tilgang mellom dem.

Regelverk som gjelder for pålegg #9

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,

- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 3-8. Tiltak mot risiko forårsaket av kjemikalier

Arbeidsgiver skal sørge for at helse- og sikkerhetsrisiko som er forårsaket av kjemikalier fjernes eller reduseres til et fullt forsvarlig nivå, ved å:

- a. utforme og tilrettelegge arbeidsplassen og arbeidet som utføres,
- b. stille til rådighet egnet utstyr for utførelse av arbeidet, herunder utstyr til reparasjon, vedlikehold og renhold,
- c. begrense antall arbeidstakere som blir eksponert for kjemikalier til et minimum,
- d. begrense eksponeringens nivå og varighet til et minimum,
- e. begrense mengden av kjemikalier på arbeidsplassen til det som er nødvendig for det aktuelle arbeidet,
- f. iverksette egnede hygiene- og renholdstiltak.

Dersom disse tiltakene ikke er tilstrekkelige, skal arbeidsgiver sørge for å fjerne eller redusere risikoen til et fullt forsvarlig nivå ved å iverksette følgende tiltak, i prioritert rekkefølge:

- a. utforme egnede arbeidsprosesser og rutiner for teknisk kontroll, og benytte hensiktsmessig utstyr og materialer,
- b. iverksette kollektive vernetiltak ved risikokilden, herunder ventilasjon,
- c. iverksette personlige vernetiltak og tildele personlig verneutstyr når eksponering ikke kan unngås på andre måter.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 7-1. Gjennomgående krav til kartlegging og risikovurdering

Den som forskriften retter seg mot, jf. [§ 1-3](#), skal sørge for at arbeidsmiljøet i virksomheten blir vurdert ved planleggingen, tilrettelegging og gjennomføringen av arbeidet.

Faktorer som kan påvirke arbeidstakernes fysiske eller psykiske helse og sikkerhet, herunder arbeidstid, skal kartlegges og om nødvendig måles. Det skal tas særskilt hensyn til om arbeidstakere under 18 år skal benyttes i arbeidet, jf. [kapittel 12](#).

På grunnlag av kartleggingen skal risikoen for skade på eller fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet vurderes.

Risikovurdering skal gjentas regelmessig, ved endringer som kan ha betydning for risikoforholdene og ved innkjøp av maskiner og utstyr, som kan ha betydning for helse, arbeidsmiljøet og sikkerheten i virksomheten.

Risikovurdering skal foretas i samarbeid med arbeidstakerne og deres representanter.

Kartlegging og risikovurdering, samt planer og tiltak som utløses av risikovurderinger, skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse og oppbevares slik at opplysningene kan anvendes på et senere tidspunkt.

Regelverk som gjelder for pålegg #10

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

(1) For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(2) Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- a. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- b. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- c. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- d. under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak,
- e. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- f. sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- g. sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- h. foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, herunder om krav til dokumentasjon av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

§ 3-2. Særskilte forholdsregler for å ivareta sikkerheten

(1) For å ivareta sikkerheten på arbeidsplassen skal arbeidsgiver sørge for:

- a. at arbeidstaker gjøres kjent med ulykkes- og helsefarer som kan være forbundet med arbeidet, og at arbeidstaker får den opplæring, øvelse og instruksjon som er nødvendig,
- b. at arbeidstaker som har til oppgave å lede eller kontrollere andre arbeidstakere har nødvendig kompetanse til å føre kontroll med at arbeidet blir utført på en helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte,
- c. sakkyndig bistand når dette er nødvendig for å gjennomføre lovens krav.

(2) Når det ikke på annen måte kan tas forholdsregler for å oppnå tilstrekkelig vern om liv eller helse, skal arbeidsgiver sørge for at tilfredsstillende personlig verneutstyr stilles til arbeidstakers rådighet, at arbeidstaker gis opplæring i bruken av utstyret og at det tas i bruk.

(3) Hvis det skal utføres arbeid som kan innebære særlig fare for liv eller helse, skal det utarbeides en skriftlig instruks om hvordan arbeidet skal utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skal iverksettes.

(4) Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragraf. Departementet kan også i forskrift gi nærmere bestemmelser om personlig verneutstyr, herunder om:

- a. utforming, merking mv.
- b. bruk, vedlikehold mv.
- c. prøving, sertifisering og godkjenning
- d. godkjenning av organer som skal utøve kontroll knyttet til produksjon av personlig verneutstyr.

Departementet kan i forskrift fastsette at reglene om personlig verneutstyr også skal gjelde for produsent, importør og leverandør.

Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 3-8. Tiltak mot risiko forårsaket av kjemikalier

Arbeidsgiver skal sørge for at helse- og sikkerhetsrisiko som er forårsaket av kjemikalier fjernes eller reduseres til et fullt forsvarlig nivå, ved å:

- a. utforme og tilrettelegge arbeidsplassen og arbeidet som utføres,
- b. stille til rådighet egnet utstyr for utførelse av arbeidet, herunder utstyr til reparasjon, vedlikehold og renhold,
- c. begrense antall arbeidstakere som blir eksponert for kjemikalier til et minimum,
- d. begrense eksponeringens nivå og varighet til et minimum,
- e. begrense mengden av kjemikalier på arbeidsplassen til det som er nødvendig for det aktuelle arbeidet,
- f. iverksette egnede hygiene- og renholdstiltak.

Dersom disse tiltakene ikke er tilstrekkelige, skal arbeidsgiver sørge for å fjerne eller redusere risikoen til et fullt forsvarlig nivå ved å iverksette følgende tiltak, i prioritert rekkefølge:

- a. utforme egnede arbeidsprosesser og rutiner for teknisk kontroll, og benytte hensiktsmessig utstyr og materialer,
- b. iverksette kollektive vernetiltak ved risikokilden, herunder ventilasjon,
- c. iverksette personlige vernetiltak og tildele personlig verneutstyr når eksponering ikke kan unngås på andre måter.

Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser, arbeidslokaler og innkvartering (arbeidsplassforskriften)

§ 7-1. Ventilasjon og prosessavsug

Arbeidslokaler og arbeidsplasser, eller andre områder hvor arbeidstakere har adgang og hvor arbeidet eller prosesser kan medføre forurensing av luften, skal ha mekanisk ventilasjon og prosesstilpasset avsug slik at konsentrasjonen av kjemikalier i arbeidsatmosfæren holdes på et fullt forsvarlig nivå, med hensyn til helse og eksplosjonsfare.

Ventilasjon og prosesstilpasset avsug skal:

- a. fjerne forurensningen ved kilden slik at eksponering og behov for å benytte åndedrettsvern reduseres mest mulig,
- b. redusere eksponering for forurensing i hele oppholdssonen,
- c. hindre spredning av forurensinger til andre lokaler.

I trange kummer, tunneler, pumpestasjoner og lignende skal det være ventilasjon som sikrer frisklufttilførsel til alle steder hvor det utføres arbeid.

Feil ved ventilasjon og prosessavsug skal automatisk varsles dersom det er nødvendig av hensyn til arbeidstakernes helse og sikkerhet.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 7-1. Gjennomgående krav til kartlegging og risikovurdering

Den som forskriften retter seg mot, jf. [§ 1-3](#), skal sørge for at arbeidsmiljøet i virksomheten blir vurdert ved planleggingen, tilrettelegging og gjennomføringen av arbeidet.

Faktorer som kan påvirke arbeidstakernes fysiske eller psykiske helse og sikkerhet, herunder arbeidstid, skal kartlegges og om nødvendig måles. Det skal tas særskilt hensyn til om arbeidstakere under 18 år skal benyttes i arbeidet, jf. [kapittel 12](#).

På grunnlag av kartleggingen skal risikoen for skade på eller fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet vurderes.

Risikovurdering skal gjentas regelmessig, ved endringer som kan ha betydning for risikoforholdene og ved innkjøp av maskiner og utstyr, som kan ha betydning for helse, arbeidsmiljøet og sikkerheten i virksomheten.

Risikovurdering skal foretas i samarbeid med arbeidstakerne og deres representanter.

Kartlegging og risikovurdering, samt planer og tiltak som utløses av risikovurderinger, skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse og oppbevares slik at opplysningene kan anvendes på et senere tidspunkt.

Regelverk som gjelder for pålegg #11

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 4-5. Særlig om kjemisk og biologisk helsefare

(1) Ved håndtering av kjemikalier eller biologisk materiale skal arbeidsmiljøet være tilrettelagt slik at arbeidstaker er sikret mot ulykker, helseskader og særlig ubehag. Kjemikalier og biologisk materiale skal fremstilles, pakkes, brukes og oppbevares slik at arbeidstaker ikke utsettes for helsefare.

(2) Kjemikalier og biologisk materiale som kan innebære helsefare, skal ikke brukes dersom de kan erstattes med andre eller med en annen prosess som er mindre farlig for arbeidstakerne.

(3) Virksomheten skal ha nødvendige rutiner og utstyr for å hindre eller motvirke helseskader på grunn av kjemikalier eller biologisk materiale.

(4) Virksomheten skal føre kartotek over farlige kjemikalier og biologisk materiale. Kartoteket skal blant annet opplyse om fysikalske, kjemiske og helseskadelige egenskaper, forebyggende vernetiltak og førstehjelpsbehandling. Beholdere og emballasje for kjemikalier og biologisk materiale skal være tydelig merket med navn, sammensetning og advarsel på norsk.

(5) Arbeidstilsynet kan i det enkelte tilfelle helt eller delvis gjøre unntak fra reglene i denne paragraf i forbindelse med forsknings- og analysearbeid e.l.

(6) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av kravene i denne paragraf, og kan herunder bestemme at det skal føres register over arbeidstakere som eksponeres for bestemte kjemikalier eller biologisk materiale.

(7) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om bruk, registrering, vurdering, godkjenning, rapportering, informasjon, begrensning og annen behandling av kjemikalier.

Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 6-12. Vaksinasjon av arbeidstakere som kan bli utsatt for biologiske faktorer

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne tilbys sikker og effektiv vaksinasjon mot biologiske faktorer de kan bli eksponert for. Berørte arbeidstakere skal gis informasjon om fordeler og ulemper ved å la seg vaksinere.

Arbeidsgiver skal dekke utgiftene ved vaksinasjonen.

Regelverk som gjelder for pålegg #12

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-2. Særskilte forholdsregler for å ivareta sikkerheten

(1) For å ivareta sikkerheten på arbeidsplassen skal arbeidsgiver sørge for:

- a. at arbeidstaker gjøres kjent med ulykkes- og helsefarer som kan være forbundet med arbeidet, og at arbeidstaker får den opplæring, øvelse og instruksjon som er nødvendig,

- b. at arbeidstaker som har til oppgave å lede eller kontrollere andre arbeidstakere har nødvendig kompetanse til å føre kontroll med at arbeidet blir utført på en helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte,
- c. sakkyndig bistand når dette er nødvendig for å gjennomføre lovens krav.

(2) Når det ikke på annen måte kan tas forholdsregler for å oppnå tilstrekkelig vern om liv eller helse, skal arbeidsgiver sørge for at tilfredsstillende personlig verneutstyr stilles til arbeidstakers rådighet, at arbeidstaker gis opplæring i bruken av utstyret og at det tas i bruk.

(3) Hvis det skal utføres arbeid som kan innebære særlig fare for liv eller helse, skal det utarbeides en skriftlig instruks om hvordan arbeidet skal utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skal iverksettes.

(4) Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragraf. Departementet kan også i forskrift gi nærmere bestemmelser om personlig verneutstyr, herunder om:

- a. utforming, merking mv.
- b. bruk, vedlikehold mv.
- c. prøving, sertifisering og godkjenning
- d. godkjenning av organer som skal utøve kontroll knyttet til produksjon av personlig verneutstyr.

Departementet kan i forskrift fastsette at reglene om personlig verneutstyr også skal gjelde for produsent, importør og leverandør.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 8-1. Gjennomgående krav til opplæring

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakere som bruker utstyr og anlegg eller håndterer varer, stoffer eller produkter, har nødvendig opplæring og øvelse i hensiktsmessig arbeidsteknikk, organiseringen av arbeidet, andre relevante forhold, og har nødvendige kvalifikasjoner for sikker utførelse av arbeidet.

Der det er påkrevd med bruk av hjelpemidler, rømnings- og redningsutstyr, bruk av førstehjelpsutstyr eller personlig verneutstyr skal det gis opplæring, og om nødvendig øvelse, i bruken av dette.

I opplæringen av personer under 18 år, skal det tas særlig hensyn til deres manglende arbeidserfaring, at de ikke er oppmerksomme på eksisterende og potensiell risiko, eller at de ennå ikke er fullt utviklet.

Innehaver av virksomhet som ikke sysselsetter arbeidstakere og som ved bruk av utstyr og utførelse av arbeid kan utsette arbeidstakere for fare, skal sørge for å ha nødvendig opplæring og kvalifikasjoner.

Opplæringen skal gjentas når det er nødvendig.

Opplæringen skal gis på et språk som arbeidstakerne forstår.

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)

§ 5. Innholdet i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Krav til dokumentasjon

Internkontrollen skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse i det omfang som er nødvendig for å etterleve krav i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Internkontroll innebærer at virksomheten skal:	Dokumentasjon
1. sørge for at de lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten	–
2. sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, herunder informasjon om endringer	–
3. sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes	–
4. fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet	må dokumenteres skriftlig
5. ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt	må dokumenteres skriftlig
6. kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene	må dokumenteres skriftlig
7. iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhets- lovgivningen	må dokumenteres skriftlig
8. foreta systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt	må dokumenteres skriftlig

Internkontrollen skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse. Dokumentasjon som følger av krav i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen, for eksempel instruksjer, tillatelser, kompetansebevis, sertifikater o.l. skal inngå.

Skriftlig dokumentasjon etter denne forskrift skal minst omfatte annet ledd nr. 4) til og med nr. 8) i denne paragraf.

Frivillige sertifikater kan også inngå som en del av dokumentasjonen.

Regelverk som gjelder for pålegg #13

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

§ 3-3. *Bedriftshelsetjeneste*

- (1) Arbeidsgiver plikter å knytte virksomheten til en bedriftshelsetjeneste godkjent av Arbeidstilsynet når risikoforholdene i virksomheten tilsier det. Vurderingen av om slik plikt foreligger skal foretas som ledd i gjennomføringen av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.
- (2) Bedriftshelsetjenesten skal bistå arbeidsgiver, arbeidstakerne, arbeidsmiljøutvalg og verneombud med å skape et trygt arbeidsmiljø som fremmer god arbeidshelse.
- (3) Bedriftshelsetjenesten skal ha en fri og uavhengig stilling i arbeidsmiljøspørsmål.
- (4) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om når og i hvilken utstrekning arbeidsgiver plikter å knytte til seg bedriftshelsetjeneste, om hvilke faglige krav som skal stilles til tjenesten og om hvilke oppgaver den skal utføre.
- (5) Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om at bedriftshelsetjeneste etter denne paragraf må godkjennes av Arbeidstilsynet og om det nærmere innholdet i en slik godkjenningsordning.

Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning

§ 13-2. *Arbeidsgivers bruk av bedriftshelsetjenesten*

Arbeidsgiver skal sørge for at bedriftshelsetjenesten

- a. bistår med løpende kartlegging av arbeidsmiljøet, foretar undersøkelser av arbeidsplassene og arbeidsprosessene og vurderer risiko for helsefare,
- b. fremmer forslag om forebyggende tiltak og sammen med virksomheten arbeider med tiltak som reduserer risikoen for helseskade forårsaket av arbeidet,
- c. bistår med planlegging og gjennomføring av fysiske og organisatoriske endringer i virksomheten, herunder etablering, vedlikehold og tilrettelegging av arbeidsplasser, lokaler, utstyr og arbeidsprosesser,
- d. bistår med utarbeidelse og endring av retningslinjer for bruk av kjemikalier, maskiner, og utstyr og øvrige arbeidsprosesser,
- e. bistår i arbeidet med å overvåke og kontrollere arbeidstakernes helse under hensyn til arbeidssituasjonen og foretar nødvendig oppfølging, i de tilfeller dette følger av lov eller forskrift, er begrunnet ut fra et arbeidshelseperspektiv, eller når virksomhetens risikovurdering tilsier det,
- f. bistår med individuell tilrettelegging, herunder med bistand i henhold til [arbeidsmiljøloven § 4-6](#),
- g. bistår med informasjon og opplæring om relevant arbeidshelse-, arbeidsmiljø- og sikkerhetsrisiko og aktuelle tiltak,
- h. bistår ved henvendelser fra arbeidstaker, verneombud og arbeidsmiljøutvalg.